

Kringkastingsrådet

NRK

E-post: postmottak@nrk.no

Oslo, 3. mai 2011

Kopi: Kringkastingsjef Hans-Tore Bjerkaas

Re: Klage på Brennpunkt-dokumentaren *Byen som kunne ofres*, vist av NRK tirsdag 26. april 2011

Den norske Helsingforskomité ønsker med dette brevet å klage inn Brennpunkt-dokumentaren *Byen som kunne ofres*.

- Vi mener at programmet bidrar til historieforfalskning og ikke lever opp til den journalistiske standard man må forvente av NRK. Vi viser til NRK-plakaten, særlig til punktene 1b, 1c, 1d og 4f.
- Helsingforskomiteen vil i tillegg til denne klagen til Kringkastingsrådet, også klage programmet inn for Pressens Faglige Utvalg (PFU) for brudd på Vær Varsom Plakaten (særlig punktene 3.2, 4,1 og 4.14)

Personer med begrenset kunnskap om krigen i Bosnia-Herzegovina og folkemordet i Srebrenica vil sitte igjen med et feilaktig bilde etter å ha sett denne dokumentaren av hva som skjedde og hva de ulike aktørene foretok seg.

Overordnete spørsmål

1. Dokumentaren stiller spørsmål ved om det skjedde et folkemord i Srebrenica og går langt i å plassere ansvaret for overgrepene på bosniske og amerikanske myndigheter.

Det springende punktet i en folkemordsdom er om en kan bevise “en hensikt” om å ødelegge en etnisk, nasjonal eller religiøs gruppe som sådan.¹ Derfor finner vi i noen av dommene fra Den internasjonale domstolen for det tidligere Jugoslavia (ICTY) en inngående vurdering av om ledelsen i de bosnisk-serbiske styrkene hadde en slik hensikt i forhold til Srebrenica-massakrene, som fant sted i perioden fra de bosnisk-serbiske styrkene angrep enklaven 6. juli 1995 og frem til 16. juli i områder rundt Srebrenica.² Dommene bekrefter at en slik hensikt fantes, og setter dem i sammenheng med den overordnede hensikten for angrepet på Bosnia-Herzegovina som startet krigen 1992-95, nemlig å skape etnisk rene serbiske områder.

Mye av innholdet i programmet er ikke nytt, slik det påstås i filmen, men velkjente påstander som mange ganger er imøtegått av seriøse kilder. Programmet er etter vårt syn ubalansert og grunnleggende misvisende om de historiske realitetene det søker å beskrive. Å benekte eller underslå folkemord er et alvorlig forhold, straffbart i en rekke land, og dette programmet går langt i den retning. I et intervju med Dagsavisen, beskriver regissør Ola Flyum filmens holdning på denne måten:

“Mange tenker på Srebrenica som et nytt Holocaust i Europa, der 8.000 ble henrettet. I realiteten var dette en del av omfattende krigshandlinger. Vi viser hvordan Mladic handler som general som skal ta kontroll over et område. Byen er forlatt, omkring 15.000 menn er stukket av, på vei gjennom serbisk område til muslimske linjer. Ingen vet hvor mange av dem som er bevæpnet. For oss framstår dette som en ekstremt kaotisk situasjon, ikke som en planlagt etnisk rensing, forteller Flyum.”³

Denne oppsummeringen synes å bekrefte at inntrykket filmen gir av at Srebrenica ikke var noe folkemord er i tråd med filmskaperens intensjon. Filmen er rammet inn av en åpningssekvens som påstår at det var en avtale mellom den bosniske presidenten, Alija

---

¹ Ifølge konvensjonen av 9. desember 1948 om forhindring og avstraffelse av forbrytelsen folkemord betyr folkemord nærmere angitte “handlinger som er begått i den hensikt å ødelegge helt, eller delvis, en nasjonal, etnisk, rasemessig eller religiøs gruppe som sådan”, deriblant “å drepe medlemmer av gruppen”; ... (artikkel II).

² Se for eksempel dommen mot Radislav Kristic i appellkammeret i ICTY fra 2004, <http://www.icty.org/x/cases/krstic/acjug/en/krs-aj040419e.pdf>. Alle rettsdokumentene i Kristic-saken ved ICTY er tilgjengelig på <http://www.icty.org/case/krstic/4>.

³ <http://www.dagsavisen.no/utenriks/article515488.ece>

Izetbegovic (1925-2003) og USAs president Bill Clinton om å ofre Srebrenica og 5000 mennesker for å kunne legitimere amerikansk militær intervensjon, og en avslutningssekvens som gir Izetbegovic ansvaret for Srebrenica.

Dokumentaren har selvsagt rett i at det var en væpnet konflikt (borgerkrig) i Bosnia-Herzegovina, hvor alle parter begikk krigsforbrytelser. Men den tar fatalt feil når den unngår å sette konflikten i sammenheng med "the joint criminal enterprise" (terminologi kjent fra ICTY-dommene) som hadde som mål å fjerne alle ikke-serbere fra landområder hvor det bodde serbere i blant annet Bosnia-Herzegovina slik at man kunne skape et sammenhengende Stor-Serbia, og ved å unnlate å vektlegge at befolkningen i Srebrenica (som hovedsakelig var flyktninger) var offer for et planlagt folkemord.

Rettslig sett kan bare de som planla og utførte folkemordet ansvarliggjøres. I tillegg peker en dom fra Den internasjonale domstolen (ICJ) fra 2007 på at Serbia som stat kunne ha forhindret det, og således bærer et ansvar.

Det reiser meget krevende moralske spørsmål å påstå at bosniske myndigheter (1) kunne ha gjort mer for å forsvare Srebrenica; og videre slutte at (2) de er dermed ansvarlige for overgrepene som motparten utførte.

Dokumentaren går enda lenger: den påstår at Izetbegovic inngikk forbund med USA om å la Srebrenica falle. Men selv om dette skulle stemme (som vi betviler og som reiser et sterkt krav om dokumentasjon) er det fortsatt feil å legge skylden på den bosniske regjering og eventuelt USAs ledelse for det folkemordet som ble utført av bosnisk-serbiske styrker.

- Det kan se ut som om dokumentarens ønske om å nyansere det "svart-hvite bildet" og knuse etablerte myter, fører til en gjengivelse av en versjon av Srebrenica og Bosnia-krigen som er nær sammenfallende med propagandaen til de som var ansvarlige for folkemordet i Srebrenica og med det synet som deres forsvarere forfekter, ved å benekte eller relativisere folkemordet. Ifølge denne propagandaen ble det begått *krigsforbrytelser*, men de ble begått av begge parter i konflikten og gjerne av udisiplinerte soldater som handlet uten hjemmel i ordrer ovenfra.

2. *Hvorfor ble Srebrenica angrepet av bosnisk-serbiske styrker?* Programmets utgangspunkt er å ta et oppgjør med at bosniske myndigheter ikke gjorde noe for å forhindre folkemordet i Srebrenica sommeren 1995. Helsingforskomiteen ønsker å understreke at det er både legitimt og viktig å undersøke de bosniske myndighetenes rolle i forbindelse med Srebrenicas fall, og at det er journalisters rolle å stille seg kritisk til det som kan oppfattes som vedtatte sannheter. Men dette må gjøres på en måte som gjengir de grunnleggende forholdene rundt folkemordet i Srebrenica korrekt. Dette er blant de best dokumenterte folkemordene i historien, ikke minst på grunn av at flere av sakene ved ICTY er rettet mot personer som på ulike nivåer deltok i henrettelsene. Noen av de involverte har også tilstått.⁴

- En film som indikerer at de bosnisk-serbiske styrkenes angrep på Srebrenica først og fremst var motivert ut fra å gjengjelde angrepene på landsbyer i nærheten av Srebrenica fra bosnjakiske, regjeringstro styrker basert i Srebrenica overser den overordnede konteksten. Bosnia-Herzegovina var fra april 1992 offer for "a joint criminal enterprise" for etnisk rensing.

Srebrenica hadde stor strategisk betydning siden det lå mellom to serbiske områder, vest for og øst for Srebrenica, og dermed kunne forpurre denne planen. Ifølge en av de viktige dommene knyttet til Srebrenica, mot Radislav Kristic, var "Srebrenica (and the surrounding Central Podrinje Region) ... of immense strategic importance to the Bosnian Serb leadership. Without Srebrenica, the ethnically Serb state of Republica Srpska they sought to create would remain divided into two disconnected parts, and its access to Serbia proper would be disrupted."⁵

Derfor ble Srebrenica angrepet og dette er også konteksten for beslutningen om å drepe de bosnjakiske mennene i Srebrenica.

---

⁴ Se dokumentene i saken mot Drazen Erdemovic ved ICTY, <http://www.icty.org/case/erdemovic/4>.

⁵ Appellkammerets dom i saken mot Kristic, paragraf 15.

3. *Intern uenighet i det bosniske lederskapet.* Det er godt kjent at det var sterk intern uenighet i den bosniske regjeringen og militære ledelse under krigen 1992-95. Denne uenigheten kom også til uttrykk i forhold til Srebrenica. Et hovedpunkt i uenigheten var om en skulle holde fast på Bosnia-Herzegovina som en fleretnisk-stat hvor de ulike gruppene bodde om hverandre, eller om en skulle etablere kompakte territorier hvor de ulike gruppene bodde hver for seg.

At daværende president Alija Izetbegovic var kontroversiell som politiker og leder for den bosnisk-herzegovinske staten under krigen er heller ikke noe nytt. Heller ikke påstanden om at sentralregjeringen i Sarajevo sviktet Srebrenica, eller kritikk av at ledelsen inviterte radikale islamske mujahedin-krigere til å delta i den bosniske hæren.

Det nye er påstanden om at Izetbegovic og Clinton inngikk en avtale om å ofre Srebrenica. Å fremme en slik påstand uten å undersøke den grundig og å gi *begge* motparter mulighet for å kommentere den er uansvarlig.

4. *Srebrenica som "sikker sone".* Fra januar 1993, etter at bosniske styrker fra Srebrenica sommeren og høsten 1992 hadde søkt å utvide sitt territorium, blant annet med angrepet på landsbyen Kravica, strømmet flyktninger på nytt til Srebrenica samtidig som bosnisk-serbiske styrker intensiverte beleiringen av byen.

Kommandøren av FNs styrke i Bosnia-Herzegovina (UNPROFOR) den franske general Philippe Morillon besøkte Srebrenica i mars 1993. Da var byen overbefolket, det var nesten ikke drikkevann igjen siden de serbiske styrkene hadde ødelagt byens vannforsyninger. Befolkningen fikk strøm fra midlertidige aggregater. Tilgangen på mat, medisiner og andre livsnødheter var ekstremt knapp. Før kommandør Philippe Morillon dro, annonserte han til den panikkslagne befolkningen at byen var trygg, under beskyttelse av FN og at han aldri ville forlate dem.

Mellom mars og april 1993 ble 8 000 til 9 000 bosnjaker evakuert fra Srebrenica etter initiativ fra FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR). Den sentrale bosniske regjeringen i

Sarajevo motsatte seg på dette tidspunktet evakueringen fordi de mente det bidro til den etniske rensingen.

De bosnisk-serbiske myndighetene fortsatte forsøkene på å erobre Srebrenica. Dette var en viktig del av bakgrunnen for at FNs sikkerhetsråd erklærte Srebrenica (sammen med noen andre områder) som "sikker sone" 16. april 1993, og det innebar en forpliktelse for alle parter til å avstå fra væpnede angrep Srebrenica og området rundt.

Med andre ord, det å gjøre Srebrenicas fall utelukkende til en del av konflikten mellom den bosniske sentralregjeringen og de bosnisk-serbiske styrkene etter april 1993 er ikke riktig. FNs sikkerhetsråd og det internasjonale samfunnet hadde påtatt seg å garantere for sikkerheten i Srebrenica. Disse forholdene blir kraftig underbetont i dokumentaren, som dermed tegner et sterkt fortegnert bilde av situasjonen.

Kritikk av enkeltheter

I det følgende ønsker vi å liste opp noen eksempler på fire typer problemer som bidrar til at programmet etter vårt syn ikke er god og etterrettelig journalistikk: faktafeil, selektiv kildebruk, tendensiøse fremstillinger og bruk av perifere eksperter.

Kardinalfeilen er etter vårt syn at programmet ikke forholder seg til dommene fra Den internasjonale domstolen for det tidligere Jugoslavia (ICTY), som representerer den grundigste juridiske og faktiske undersøkelsen av krigsforbrytelser, forbrytelser mot menneskeheten og folkemord i Bosnia-Herzegovina, inkludert omstendighetene rundt Srebrenicas beleiring og fall. Et seriøst forsøk på å diskutere krigen i Bosnia-Herzegovina generelt, og forbrytelser spesielt, må forholde seg til ICTY-dommene, selv om man selvsagt også kan kritisere dem. Heller ikke FNs rapport fra 1999 om Srebrenica blir tillagt vekt.

Programmet refererer bare overfladisk til ICTY. Domstolens dommer blir ikke referert til (med unntak av Oric-dommen) selv når man i dokumentaren kommer til stikk motsatte konklusjoner.

Vi har merket eksemplene under med tidspunktet der de opptrer i den timeslange filmen.

1

Filmen åpner med at Hakija Meholic, en tidligere politimann og offiser fra Srebrenica, hevder at den bosniske presidenten Alija Izetbegovic fortalte ham følgende: President Clinton har sagt at hvis 5000 (underforstått 5000 bosnjaker i Srebrenica) slaktes, vil NATO angripe serbiske mål over hele Bosnia. Denne påstanden gjentas i filmen, ukritisk, og fremstår som fakta. Dette er svært alvorlige påstander mot Clinton og Izetbegovic som fremsettes uten ytterligere belegg.

- Det anføres i filmen at Bakir Izetbegovic, sønnen til Alija Izetbegovic, ikke svarte på forespørsel om intervju hvor han kunne kommentere påstanden.
- Det anføres *ikke* om Bill Clinton har blitt spurt om å kommentere påstanden.

Vi har ingen grunn til å tro at påstanden stemmer, men den slår an tonen i filmen: amerikanerne og muslimene konspirerte sammen for å organisere Srebrenicas fall, mens serberne, som i hovedsak gjennomførte en konvensjonell militær operasjon (som det sies senere i filmen) forsøkte å unngå at uskyldige sivile ble berørt.

Flere dommer fra ICTY og Den internasjonale Domstolen i Haag (ICJ) slår fast – etter svært grundige høringer og bevisførsel – at den bosnisk-serbiske siden planla og begikk folkemord i Srebrenica, at det var nøye organisert og representerte kulminasjonen på det som var planen fra starten av: å skape et etnisk rent serbisk land.

Det faktum at mange av ofrene ble gravlagt flere ganger, det vil si at massegraver ble gravet opp, og lik begravet annet steds, tyder også på at serbiske militære og/eller politiske ledere har ønsket å skjule forbrytelsen.

2

4:10. Programmet sier at bosniske myndigheter "benytter anledningen" (de årlige massebegravelsene i Potocari) i propagandaøyemed. Det er kanskje noe i det, men er samtidig bare en del av sannheten rundt de årlige begravelsene (nye begravelser skjer etter

hvert som ofrene fra massegravene blir DNA-identifisert). Bosniske myndigheter blir omtalt som om de utnytter tragedien det også hevdes at de er ansvarlige for.

3

Filmen sier at Bosnias muslimske flertall erklærte selvstendighet (våren 1992) og borgerkrigen brøt ut som følge av dette. Dette er misvisende. Det ble arrangert folkeavstemning 1. mars 1992 om uavhengighet, der bosnjaker, kroater og noen serbere stemte for uavhengighet. Et stort flertall av serberne stemte imot eller boikottet folkeavstemningen. Ingen av folkegruppene hadde absolutt flertall i befolkningen, men bosnjakene utgjorde den største folkegruppen. Det som så hendte var at bosnisk-serbiske styrker sammen med serbiske styrker (både regulære og paramilitære) gikk til angrep i april 1992 på den bosnjakiske sivilbefolkningen og representanter for de bosniske myndighetene.⁶ Det var dermed også en konflikt mellom to stater, med Serbia som den aggressive part. Senere forsøkte Serbia å distansere seg fra krigshandlingene, men serbiske myndigheter støttet fortsatt de bosnisk-serbiske styrkene og kunne kontrollere dem. Også dette er prøvet og slått fast av ICTY og ICJ.

4

6:32 Filmen sier, "to år senere (i 1992) er det borgerkrig" i Øst-Bosnia. Filmen forteller ikke hvordan "borgerkrigen" i dette området artet seg. Under den etniske rensingen av Øst-Bosnia ble tusenvis av sivile drept og de overlevende bosnjakene fordrevet til bosnisk-kontrollert territorium eller trengt sammen i enklavene Gorazde, Zepa og Srebrenica, der de ble beleiret og beskyttet med artilleri. Disse områdene var erklært som såkalte "sikre soner" av FNs sikkerhetsråd i en resolusjon av 16. april 1993. Et hovedproblem med denne politikken fra Sikkerhetsrådets side var at FNs medlemsland ikke var villige til å sende tilstrekkelig med soldater for å forsvare de sikre sonene.

5

---

⁶ Bosnjakene er en sørslavisk etnisk gruppe. Majoriteten bor i Bosnia-Herzegovina, men det finnes mindre grupper i de andre landene på Vest-Balkan og, etter krigen, i en rekke vestlige land. De omtales ofte som *bosniske muslimer*, men dette er misvisende siden ikke alle bosnjaker er muslimer. *Bosnisk* er betegnelse på enhver innbygger i Bosnia-Herzegovina, mens de største etniske gruppene i landet er bosnjaker, serbere og kroater. *Byen som kunne ofres* er ikke på høyde med denne terminologien, og skaper et misvisende inntrykk av at bosnjakene er mer religiøst aktive enn de andre gruppene og bare i forhold til islam.

7:59 Filmen sier at den bosnjakiske kommandanten Naser “Oric angrep serbiske landsbyer omkring Srebrenica ... omtrent 50 serbiske landsbyer ble ødelagt ... kvinner, barn og eldre også drept”. Naser Oric ble stilt for ICTY i forbindelse med krigsforbrytelser i landsbyene han angrep og i forbindelse med overgrep mot serbere som var fanger i Srebrenica. Det er hevet over tvil at serbiske sivile ble drept i landsbyene de bosnjakiske styrkene fra Srebrenica angrep. Men domstolen frikjente Oric for straffbare handlinger i forbindelse med disse angrepene. Det dreide seg i stor grad om militære mål. En rekke av landsbyene var i utgangspunktet heller ikke serbiske, men hadde hatt blandet eller bosnjakisk befolkning før den etniske rensingen. Dette er fakta som ikke nevnes.

Bosnjakene i Srebrenica var i realiteten for en stor del flyktninger fra *etnisk rensing*, som i flere år levde under beleiring, sult og artilleriangrep fra den serbiske siden. Med hensyn til drap på sivile serbere i fangenskap i Srebrenica, slo ICTY fast at *krigsforbrytelser*, inklusive drap, hadde funnet sted. Men Oric ble likevel frikjent ettersom retten ikke fant det bevist at han hadde et personlig straffeansvar (det vil si at det fantes en etablert kommandokjede) for disse overgrepene. Frikjennelsen er kontroversiell, ikke bare på serbisk side. Mange jurister mener at ICTYs anklagere gjorde en dårlig jobb med saken.

6

Filmen bruker lang tid på angrepet på den serbiske landsbyen Kravica i januar 1993. En person som ble tatt til fange der intervjues om mishandlingen han ble utsatt for. En serbisk rettsmedisiner og fotograf intervjues og forteller om gruoppvekkende detaljer: Folk som er blitt korsfestet, halshugging, kastrasjon, omskåret og kvinner som har fått fostrene revet ut av magen med mer. Det fremstilles som om dette er i forlengelsen av Orics angrep på blant annet Kravica, og med en påstand om at drapene har et religiøst preg.

Selvsagt er det viktig med ny dokumentasjon om overgrep mot serbere, men påstandene er diffuse i forhold til når, hvor og med hvem dette skal ha skjedd. De etterlater et inntrykk av at den serbiske befolkningen har blitt utsatt for massakrer og ekstremt grove overgrep uten det gis ytterligere belegg. Slike alvorlige påstander må man kunne belegge.

Helsingforskomiteen tviler på at det er hold i dem ettersom dommene i ICTY og

undersøkelsene til *The International Research and Documentation Center* i Sarajevo, samt andre uavhengige og troverdige kilder, ikke refererer til dem.

I FNs rapport om Srebrenica fra 1999 skriver generalsekretær Kofi Annan at serberne overdrev betydningen av de bosnjakiske angrepene som påskudd for deres egentlige mål: et etnisk rent serbisk land. Dette målet førte til at serbiske styrker drepte tusenvis av sivile i etnisk rensing og dermed gjorde seg skyldig i den store majoriteten av forbrytelser som ble begått i Bosnia-Herzegovina.

7

15:53 Filmen sier at "i mars 1993 innleder serberne en offensiv for å gjenerobre tapt territorium." Det er riktig at serberne gikk til angrep da, men det de tok tilbake var territorium de tidligere hadde etnisk rensing og deretter mistet til bosnjakene som var i Srebrenica. Filmen presenterer den serbiske siden som den militært underlegne part som bare reagerer (gjenerobrer tapt territorium). Angivelsen av de bosnisk-serbiske styrkenes ressurser og kapasitet senere i filmen (43.03 osv.) er etter vårt syn klart misvisende. Det samme er å regne de nederlandske FN-styrkene som hadde mandat til å beskytte Srebrenica som en sikker sone for sivile, som en del av bosnjakenes militære kapasitet.

8

25:20 Filmen sier at muslimene lovet at de ikke skulle angripe landsbyer fra Srebrenica og ikke trakassere serbere som befant seg i Sarajevo i forbindelse med opprettelsen av Srebrenica og noen andre byer som sikre soner. Det er riktig at begge parter brøt avtalen om demilitarisering, men filmen unnlater å peke på at situasjonen var asymmetrisk, med flyktningene i Srebrenica som den svake part. Den serbiske siden trakk ikke tilbake artilleriet rundt de sikre sonene, men angrep dem. I tillegg til at de stanset nødhjelpssendinger og tidvis tok FN-personell som gisler.

En delegasjon fra Sikkerhetsrådet ledet av Diego Arria kom til Srebrenica 25. april 1993, og i sin rapport fra besøket til FN fordømmes de serbiske styrker for å gjennomføre "a slow-

motion process of genocide.” Rapporten konkluderte med at “Serb forces must withdraw to points from which they cannot attack, harass or terrorise the town.”⁷

Til slutt erobret de bosnisk-serbiske styrkene to av de sikre sonene, Zepa og Srebrenica.

9

Filmen sier at Izetbegovic trakk seg fra fredsavtalen i 1993 ut fra ambisjoner om å skaffe seg mer territorium. Bosniske myndigheter portretteres som krigsorienterte og aggressive, mens realiteten var at de lovlig valgte bosniske myndighetene var den angrepne part, og at den foreslåtte fredsavtalen i 1993 dermed var kontroversiell siden den i realiteten ville anerkjenne serbiske erobringer og undergrave eksistensen av Bosnia-Herzegovina som stat. Izetbegovic kan kritiseres, men i denne filmen blir ikke hans side av saken presentert.

10

34:00 Det sies at Oric undergravet avtalen rundt de sikre sonene ved ikke å legge ned våpnene. Igjen portretteres bosnjakene som aggressive løftebrytere, mens det ikke sies noe om serbiske angrep, løftebrudd og etniske rensing som gjorde sivilbefolkningen til et direkte mål.

11

34:20 Filmens nevner ulovlige våpenslipp til Srebrenica-enklaven, og antyder større våpensmuglingsoperasjoner utført av amerikanerne. At noen våpen ble smuglet inn, vil mange kilder bekrefte, men at amerikanerne drev på denne måten er tvilsomt. Igjen: Slike påstander må belegges. I dette tilfelle bygger de opp under forestillingen om en amerikansk-muslimsk konspirasjon. Brennpunkts ekspert John R. Schindler, som gjennom programmet kommer med en rekke misvisende og feilaktige påstander, sier at våpensmuglingen var årsaken til angrepet på Srebrenica. Dette står i kontrast til FNs rapport om Srebrenica, ICTY-dommer og ICJ-dommen som alle slår fast at årsaken til angrepet og folkemordet var målsetningen om å skape et etnisk rent serbisk land, som innebar at muslimene måtte fordrives eller utslettes.

---

⁷ The United Nations' [Report on The Fall of Srebrenica](#) (1999) [A/54/549]

Filmen problematiserer den bosniske statens tilgang til våpen, men hvorfra og hvordan de bosnisk-serbiske styrkene fikk sine våpen diskuteres ikke. I en dokumentar om ansvaret for folkemordet i Srebrenica er det underlig, og uttrykk for programmets ubalanserte og fordreierende tilnærming, at man overhodet ikke ser på de materielle og organisatoriske forutsetningene for den faktiske og logistiske gjennomføringen av folkemordet: mannskap, våpen, forvaringsbygninger, gravemaskiner og busser.

12

36:20 Filmen sier at muslimene brøt fredsavtalen med general Mladic. Igjen, avtalebrudd fantes på begge sider. Igjen portretteres muslimene som svikefulle og aggressive, mens den serbiske siden og Mladic implisitt fremstår som opptatt av fred, avtaler, lover og regler. Dette er å stille saken på hodet.

13

37:10 I filmen hevder at FNs tidligere fredsmegler Throvald Stoltenberg at problemet med de sikre sonene var at muslimene skjøt ut av dem, og at når serberne besvarte angrepene, ble de sivile rammet. Dette er en kontroversiell gjengivelse av faktum fra en kontroversiell kilde (fredsmeglerinnsatsen til blant annet Stoltenberg ble betegnet som "appeasement" av Kofi Annan i Srebrenica-rapporten til FN). Igjen bygger filmen opp om et bilde av at det er muslimene som er den aggressive part og som truer sivilbefolkningen, noe som altså er å snu saken på hodet.

14

40:50 I filmen uttaler Schindler at Izetbegovic skal ha sagt at "selv om sivilbefolkningen blir slaktet, var det ikke vi som gjorde det." Dette er påstander som ikke belegges. Izetbegovic er kritisert for mye, men vi har ikke sett dokumentasjon på at han skal ha sagt eller ment noe slikt som dette.

15

41:21 I filmen hevdes det at Izetbegovic beordret angrep på landsbyen Visnjica – og at dette angrepet var marsjordren for serberne. Ifølge ICTYs dom i saken mot den serbiske generalen Radislav Krstic, var angrepet, som resulterte i drap på fire serbiske sivile, ledd i skyggekrigen

mellom de beleirete bosnjakene og de bosniske serberne rundt grensen av det FN hadde erklært som en "sikker sone". Som tidligere nevnt: I FNs rapport om Srebrenica fra 1999 skriver generalsekretær Kofi Annan at serberne overdrev betydningen av de bosnjakiske angrepene som påskudd for deres egentlige mål, et etnisk rent serbisk land. En annen omstendighet som ikke nevnes er at folk døde av sult i Srebrenica på den tiden som følge av den ulovlige serbiske nødhjelpsblokaden.

16

42:45 Schindler hevder at mer enn 1300 sivile serbere ble drept av muslimske styrker ledet av Oric. Dette tallet ser ut til å stamme fra kontroversielle serbiske kilder. Et norsk støttet statistisk prosjekt fant at av 480 drepte serbere i Srebrenica-området var 151 sivile. Det er mange, men ikke i nærheten av Brennpunkts tall. Oric var også aktiv utenfor Srebrenica-området, men like fullt er det vanskelig å tro på tallene til Schindler. Igjen virker det som om hensikten er å understreke at serberne ble provosert til handling av den blodtørstige røverbanden til Oric i Srebrenica.

17

45:09 Det sies at Mladic var militært underlegen og at han ikke stolte på sine lokale tropper, ettersom han var redd for at de skulle begå overgrep. Dette er feil. Rent militært konkluderer FN-rapporten om Srebrenica med at: "There was no contest." Serberne var militært sett knusende overlegne. Filmen regner opp FN-styrkene som en del av motstanden serberne måtte regne med, men nevner ikke at serberne på den tiden truet med å drepe tilfangetatte gisler fra FN, hvis FN intervenerte militært, og at de i tillegg over lang tid hadde hindret forsterkninger i å ankomme Dutchbat, FN-kontingenten i Srebrenica som dermed var underbemannet.

Det tegnes et bilde av underlegne serbiske styrker som tvinges til aksjon av muslimske angrep og avtalebrudd, noe som er i total kontrast til ICTY-dommenes og FNs versjon. Å fremstille Mladic som bekymret for overgrep, er også i total kontrast til ICTY-dommene og ICTY-tiltalen mot Mladic der han er sentral i planleggingen og gjennomføringen av et omfattende folkemord som krevde betydelig logistikk.

Dokumentaren portretterer Mladic som en hederlig soldat med respekt for humanitære verdier og lover, noe som er i strid med alle kjente og juridisk etablerte fakta om krigen i Bosnia-Herzegovina.

18

49:25 I denne sekvensen portretteres Mladic som en hederlig soldat, som sto overfor en uklar og vanskelig situasjon etter erobringen av Srebrenica (49.55), at han ba om hjelp av bosnjakene i Srebrenica, at han ikke ønsket å skade den bosnjakiske sivilbefolkningen, men at Izetbegovic og den bosniske ledelsen ikke "brydde seg med å svare på Srebrenicas bønn om hjelp", og dermed implisitt var ansvarlige. Det er i strid med alle fakta kjent fra ICTY-dommene, ICJ-dommen og FN-rapporten. Mens Mladic forhandlet med FN og sivilbefolkningen i Srebrenica, skilte mennene hans de tilfangetatte bosnjakiske mennene fra kvinner og barn. De ble alle sammen henrettet i dagene som fulgte, mens kvinnene og barna ble busset til Tuzla i en stor operasjon som inkluderte rekvirerte kjøretøy fra Serbia. At Mladic sa at han ønsket å skåne den uskyldige sivilbefolkningen står i kontrast til det han gjorde.

50:30 Møte mellom Mladic, Nesib Mandic og UNPROFORs nederlandske kommandanter. På møtet framstår partene som likeverdige, men faktum er at Mladic' styrker hadde vunnet en fullstendig militær seier. Redaksjonen problematiserer ikke at Mladic sier: "Nesib, ditt folks skjebne ligger i dine hender". Tvert i mot følger man opp med følgende kommentar: "Men Nesib Mandic kunne ikke gjøre noe. Verken Izetbegovic eller noen andre fra det politiske eller militære lederskapet brydde seg med å svare på Srebrenicas bønn om hjelp". Dette er å sette ting på hodet. Det var serbiske styrker som hadde militær kontroll og som utførte folkemordet. Det er også høyt uklart hva redaksjonen mener at lederne i Sarajevo skulle kunne gjøre i situasjonen, men med dette som eneste kommentar gis et åpenbart villedende inntrykk av ansvarsforholdene for folkemordet.

19

51:53 Filmen sier at de fleste muslimske mennene nektet å overgi seg fordi de fryktet hevn etter landsbymassakrene de hadde begått. Dette er igjen misvisende. De ville ikke overgi seg

fordi de fryktet at de ville bli drept, noe mange av dem ble. Igjen brukes hevnmotivet etter angrep fra bosnjakenes side frem på en tendensiøs måte.

Når Mladic snakker om hevn, refererer han til at tyrkerne brutalt slo ned et opprør mot ottomansk styre i 1804.⁸

20

52:08 I filmen hevder eksperten Schindler at deler av den bosnisk-serbiske hæren under kontroll av kontraterror-tjenesten henrettet om lag 2000 mannlige muslimske krigsfanger etter Srebrenicas fall. Dette er feil. Langt flere ble henrettet. I juli 2010 hadde internasjonale rettsmedisinere identifisert 6481 individuelle ofre fra Srebrenica som var funnet i massegraver, og anslår at om lag 8100 bosnjaker, ikke 2000, ble *henrettet*. Det var heller ikke en operasjon begått av "udisiplinerte elementer", slik filmen antyder.

ICTYs dommer slår fast at folkemordet var planlagt og ledet av den bosnisk-serbiske politiske og militære ledelsen, og at gjennomføringen involverte deltagelsen av store deler av den regulære bosnisk-serbiske armeen samt paramilitære avdelinger fra Serbia. Når Schindler påstår at rundt 5000 av muslimene ble drept i regulære kamphandlinger som artilleriangrep, har dette ingen basis i fakta.

Schindler sier:

"I løpet av 24-48 timer den 11. juli 1995 henrettet den bosnisk-serbiske hæren 2000 muslimske menn. De fleste var ubevæpnede krigsfanger. De 5000 andre muslimene ble drept i løpet av de fem neste dagene. Små og store grupper prøvde å flykte – sammen med sivile – tilbake til Tuzla. De ble drept i hopetall av artilleriild. Serberne klarte å finne dem. Men for serberne (to be fair) var dette mer som en vanlig militær operasjon."

Denne fremstillingen står i skarp protest til ICTY-dommene, som viser til en rekke massehenrettelser i perioden frem til 16. juli.

---

⁸ Mladic' uttalelse er gjengitt på YouTube:
<http://www.youtube.com/watch?gl=US&feature=related&hl=iw&v=DzdtFBcn4-A>

21

53:00 Filmen sier at serberne aldri vil innrømme folkemord. Alt i alt synes filmen også å ha denne oppfatningen, at Srebrenica ikke var et folkemord. Dette er i strid med dommene fra ICTY, ICJ og en rekke andre kilder.

55:40: Mladic får uimotsagt uttale: "Målet for de serbiske styrkene var ikke den sivile befolkningen eller UNPROFOR, men fundamentalister eller terroristorganisasjoner."

Dette er en autentisk gjengivelse av den offisielle bosnisk-serbiske krigspropagandaen. Under dekke av den ble det begått folkemord og etnisk rensning. Vi er svært kritiske til det etterlatte inntrykket av dette sitatet, særlig sett i sammenheng med programmet for øvrig og at påstanden ikke problematiseres og ikke holdes sammen med ICTY-dommene knyttet til Srebrenica.

22

Filmen avsluttes med at journalisten Mirsad Fazlic sier at "Izetbegovic har ansvaret for det som skjedde i Srebrenica." Oversettelsen er unøyaktig, men filmen slutter altså med en slags dom over Izetbegovic og en implisitt frikjennelse av Mladic og de bosnisk-serbiske styrkene. Igjen: Dette er å stille ting på hodet.

23

Brennpunkts Håkon Haugsbø omtaler begivenhetene i Srebrenica som en "massakre", ikke et folkemord, og gjennomgående synes Brennpunkt å gå god for og støtte filmens revisjonistiske tendens. Som vi har anført ovenfor er folkemord en definert og hevdvunnen forbrytelseskategori i internasjonal strafferett som indikerer at det fantes en hensikt om å ødelegge en gruppe eller en del av en gruppe som sådan. Massakre som ledd i et folkemord er noe annet enn massakre utført ut fra andre hensikter eller motiver.

24

Kilder. Filmens hovedekspert, som setter alle begivenhetene i ramme, er den amerikanske forfatteren John R. Schindler. I løpet av filmen kommer han med en rekke misvisende og

feilaktige påstander. Noen av dem er allerede nevnt. Han beskriver også krigen i Øst-Bosnia i 1992 – 1994 som "settling of scores" mellom to nasjonalistiske grupper. Denne beskrivelsen dekker over at det var den serbiske siden som gikk til angrep på den bosnjakiske befolkningen og bosniske myndigheter, støttet av den serbiske (eks-jugoslaviske) hæren og paramilitære grupper fra Serbia. Han kaller også Srebrenica for en konvensjonell militær operasjon, noe som vanskelig kan tolkes som annet enn benektelse av folkemord. Å basere programmet på en akademiker med så vidt avvikende oppfatninger om det som skjedde i forhold til majoriteten av ledende akademikere med kunnskap om dette feltet, er uprofesjonelt og uforsvarlig av en redelig journalist. Særlig siden uttalelsene hans også er i strid med ICTY-dommene.

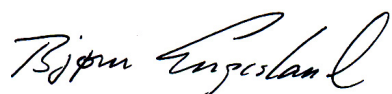
Når det gjelder andre kilder som Stoltenberg, den tidligere bosniske hærsjef Sefer Halilovic og et par andre fra den bosniske siden, er de alle relevante kilder, men samtlige er også kontroversielle på grunn av sine egne roller i historien som utspilte seg i Srebrenica. Programmet synes ikke å ta høyde for dette, men bruker dem ukritisk etter behov.

25

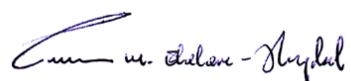
Misvisende religiøs tendens. Religion er også et element som gjør fremstillingen tendensiøs. Å kalle folkegruppen bosnjaker for muslimer – gjør at de oppfattes som en religiøs gruppe. Skillet mellom muslim som etnisk og religiøs betegnelse er det ikke mulig å se hvis man ikke kjenner til det fra før ("muslim" ble etablert som en etnisk gruppe i Jugoslavia i 1979). Den bosniske hæren fremstår dermed som en *religiøs* hær, noe som ikke var tilfellet – slik den bosnisk-serbiske hæren ikke var en ortodoks kristen hær, eller den kroatisk-hæren en katolsk kristen hær.

Heller ikke var den bosniske hæren og bosniske myndigheter mono-etniske: mange bosniske serbere og kroater tok stilling på regjeringssiden. Fremstillingen i filmen kan i noen grad betraktes som en lefling med muslimskepsis. Krigen var ikke en religiøs krig, slik det antydes når det gjelder deltakelsen av Mujahedin, og ovennevnte inntrykk av hæren som en muslimsk hær. Det zoomes inn på religiøse slagord rablet på vegger (det finnes ikke belegg for at de ble skrevet under krigen), og klippes lydspor i overgangen fra en serbisk begravelse over i aftenbønn i dagens Sarajevo osv.

For Den norske Helsingforskomité

Bjørn Engesland
Generalsekretær

Gunnar M. Ekeløve-Slydal
Assisterende generalsekretær